

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในโลกตะวันตก การนำวรรณกรรมมาผลิตเป็นภาพยนตร์ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในยุคบุกเบิกของศิลปะภาพยนตร์ นับตั้งแต่นั้นมา การนำวรรณกรรมมาผลิตเป็นภาพยนตร์ได้ปรากฏเรื่อยมาทุกยุคทุกสมัย และยังคงได้รับความนิยมตราบเท่าทุกวันนี้ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่านวนิยายเปรียบเสมือนวัตถุดิบสำรองของภาพยนตร์ ผู้กำกับภาพยนตร์และนักวิชาการทางด้านวรรณคดีศึกษาและภาพยนตร์ศึกษาส่วนมากมีความเห็นว่าการนำนวนิยายมาผลิตเป็นภาพยนตร์เป็นเรื่องที่สามารถจะกระทำได้ เพราะเป็นศิลปะการเล่าเรื่องเหมือนกัน (อัมพร เสงี่ยมวิบูล, 2539)

สำหรับในประเทศไทย การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายไทยกับภาพยนตร์ไทยตั้งแต่ในยุคแรกเริ่ม จากการสืบค้นข้อมูลจากหอภาพยนตร์แห่งชาติ พบว่านวนิยายและภาพยนตร์มีความสัมพันธ์กัน สำหรับแรงจูงใจของการนำนวนิยายมาสร้างเป็นภาพยนตร์ สามารถพิจารณาได้จากต้นกำเนิดของศิลปะภาพยนตร์ ซึ่งนับว่าเป็นศิลปะที่มีภูมิหลังที่น่าสนใจที่สุดแขนงหนึ่ง ทั้งนี้เพราะ ภาพยนตร์เป็นศิลปะผสมที่รวมศิลปะที่เก่าแก่กว่าหกแขนงเข้าไว้ด้วยกันแล้วผสมผสานก่อรูปเป็นศิลปะภาพยนตร์ หรือศิลปะแขนงที่เจ็ด ศิลปะที่เก่าแก่กว่าทั้งหกแขนงคือ วรรณคดี ละครดนตรี ฟ้อนรำ จิตรกรรม และสถาปัตยกรรม ดังนั้น ภาพยนตร์จึงเป็นทั้งศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนและเป็นศิลปะผสมที่มีลักษณะร่วมบางประการกับศิลปะอื่น

การสื่อความหมายทางเพศที่เริ่มต้นมาจากวรรณกรรม ซึ่งถือเป็นสื่อที่นำภาพมาบันทึกไว้ด้วยตัวอักษร และผู้อ่านจะต้องใช้จินตนาการในการอ่านเพื่อให้เกิดความเข้าใจและนึกภาพไปตามเนื้อหาที่ได้อ่าน แต่เมื่อวรรณกรรมดังกล่าวได้ถูกผู้สร้างสรรค์ภาพยนตร์นำมาสื่อความหมายทางเพศด้วยภาพ ย่อมมีความแตกต่างจากการสื่อความหมายด้วยตัวอักษร ภาพที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้าผู้ชมจึงมักมีความสำคัญยิ่งต่อความรู้สึกของผู้ชม ในขณะที่วรรณกรรมใช้ถ้อยคำพรรณนาถึงสิ่งเล็กๆ น้อยๆ แล้วค่อยๆ ประกอบเป็นเค้าโครงเรื่องเป็นรูปร่างขึ้นในใจของผู้อ่าน ผู้อ่านจะซึมซับความรู้สึกได้ที่ละน้อยๆ แล้วค่อยๆ เพิ่มมากขึ้น ส่วนภาพยนตร์จะเสนอภาพกว้างๆ แล้วจึงจะแสดงรายละเอียด ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นมีความสำคัญต่อเหตุการณ์หรือตัวละครในเรื่อง โอกาสในการที่ผู้ชมจะซึมซับความรู้สึกได้ที่ละเล็กที่ละน้อยในเรื่องราวรายละเอียดต่างๆ จึงทำได้ไม่เท่ากับการอ่านวรรณกรรม ซึ่งจะใช้เวลาในการอ่านนานเท่าใดก็ได้ เวลาใดก็ได้ หรือแม้แต่อ่านในสถานที่ไหนที่ผู้

อ่านต้องการก็ได้ แต่ภาพยนตร์ถูกจำกัดในเวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมง ในสถานที่ที่กำหนดไว้ จากคุณสมบัติของวรรณกรรมและภาพยนตร์ที่แตกต่างกันนี้ เราอาจกล่าวได้ว่าการสื่อความหมายย่อมทำได้แตกต่างกันด้วย (วิชุดา ปานกลาง, 2507)

เรื่องเพศ (sex) เป็นเรื่อง “ต้องห้าม” (taboo) สำคัญในหลายสังคม (Jeffrey Weeks, 1986 : 11) โดยเฉพาะในสังคมตะวันตกแล้ว มันถูกเชื่อมโยงเข้ากับความอันตราย การทำลายล้าง และอำนาจด้านมืด เพศเปรียบเสมือนบาปอันชั่วร้าย มันเป็นเรื่องกิเลส ตัณหา ราคะที่จะชักนำปัจเจกชน รวมถึงสังคมส่วนรวมไปสู่ความล่มสลาย (Gayle S. Rubin, 1993 : 11) การปล่อยให้สมาชิกของสังคมเข้าไปเกี่ยวข้อง หมกมุ่นเรื่องทางเพศย่อมจะก่อให้เกิดอันตราย และนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ ต่อสังคมส่วนรวม อาทิ การบังคับร่วมเพศ การค้าประเวณี โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ก่อนแต่งหรือก่อนเวลาอันไม่สมควร การทำแท้งอันเกิดจากการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ เป็นต้น อันนำไปสู่การทำลาย เบี่ยงเบนพลังสร้างสรรค์ของ “ทรัพยากรมนุษย์” แต่ละคนที่มีคุณค่า ซึ่งถือว่าเป็น “เครื่องมือทางการผลิต” ที่สำคัญแห่งโลกทุนนิยมในการสร้างและพัฒนาสังคมแต่ละสังคม (สุธรรม ธรรมรงค์วิทย์, 2544 : 124)

ส่วนเรื่องเพศในสังคมไทยนั้นมีความหลากหลายและมีทางเลือกอยู่มาก และรูปแบบของความหลากหลายเหล่านี้มิได้ปรากฏอยู่ในยุคสมัยปัจจุบัน พฤติกรรมเหล่านี้ดำรงมานานแล้วในสังคมไทย เพียงแต่ถูกปิดบังด้วยการรับรู้ความหมายทางเพศที่เห็นเป็นเรื่องในแง่ลบ “ทุกคน รู้” และทราบดีว่า ใคร ทำอะไร อย่างไร ในเรื่องเพศบ้าง หลายคนเข้าใจและเห็นเป็นเรื่องปกติ หากแต่ว่าด้วยทัศนคติเชิงลบต่อเรื่องเพศที่มีอำนาจในสังคมไทยนี้ ได้ก่อให้เกิด “วัฒนธรรมแห่งความเงียบในเรื่องเพศ” (รุจน์ โกมลบุตร, 2544) ขึ้นมาครอบปาก ชังความคิด ความรู้สึก ความต้องการของแต่ละคน ทุกคนรู้ถึงความเป็นจริงแต่ “พูด” (ดังๆ) ไม่ได้ ด้วยความกลัวที่จะถูกแขวนป้ายว่าเป็นคนเลื่อมศีลธรรม (ประหนึ่งว่าคนที่เห็นเรื่องเซ็กซี่เป็นนันทนาการในชีวิต จะประกอบด้วยกุศลกกรรมหรือทำความดีไม่ได้) และตามด้วยการถูกทำโทษจากสังคมในรูปแบบต่างๆ (สุธรรม ธรรมรงค์วิทย์, 2544 : 125)

ถ้าหากเรื่องเพศถูกปกปิดอยู่ในปริมนทลของเรื่องส่วนบุคคล เรื่องดังกล่าวก็ถือว่าเป็นเรื่องธรรมชาติดั้งเดิม แต่ถ้าหากเรื่องเพศถูกตีแผ่ออกเผยแพร่ทางสื่อมวลชนก็จะกลับกลายเป็นว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ถูกเสมือนกับว่ากำลังยั่วยุหรือนำอับอายในสังคม เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นตัวการสำคัญในการเผยแพร่ ขยายความรู้ความเข้าใจซึ่งให้ผลทั้งทางลบและทางบวกแก่กลุ่มผู้รับสาร

สื่อนวนิยายและสื่อภาพยนตร์ ถือเป็นสื่อกลางที่มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ และความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ไปสู่มวลชน รวมไปถึงเนื้อหาเกี่ยวกับเพศด้วย เนื้อหาทางเพศในสื่อ นวนิยายที่นำเสนอเรื่องรักๆ ใคร่ๆ เรื่องโป๊พร้อมภาพประกอบ เช่น เรื่อง ความรักของโสเภณี เรื่อง มาไซดิสม์ หญิงที่มีความสุขด้วยตะพดและแซ่ นางบำเรอเปรอสวานั้น ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ สุภาพบุรุษ (ในปี พ.ศ. 2482) นับได้ว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่สอดแทรกเนื้อหาเรื่องเพศที่เด่นชัดมากที่สุด ในระยะแรกเริ่มของวงการสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์ และยังคงมีการนำเสนอนวนิยายอิง เรื่องเพศเรื่อยมาทั้งในหนังสือพิมพ์และนิตยสาร การนำเสนอสาระเนื้อหาทางเพศที่สอดแทรก ในนวนิยายและการนำเสนอภาพปลุกอารมณ์ทางเพศยังคงมีปรากฏเรื่อยมา จนถึงในปัจจุบัน

ไม่เพียงแต่สื่อสิ่งพิมพ์เท่านั้น แต่การถ่ายทอดเรื่องเพศยังถูกนำมาผลิตเป็นเนื้อหาส่วน หนึ่งของภาพยนตร์ด้วย โดยมีการนำฉากโป๊มาปรากฏให้เห็นในภาพยนตร์ไทยด้วย อย่างไรก็ตาม การนำเสนอฉากทางเพศที่โจ่งแจ้งของภาพยนตร์นั้นทำได้ไม่เต็มที่นัก เพราะเป็นการขัดต่อ กฎหมายบ้านเมือง

ประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวกับภาพยนตร์คือ พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473 โดยมีระเบียบปฏิบัติและหลักเกณฑ์เพื่อวางแนวทางในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ของเจ้าพนักงาน ผู้พิจารณาประกอบมาตรา 4 ซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยข้อห้ามฉายภาพยนตร์หรือประกาศ

ก.นโยบายของกระทรวงมหาดไทย ห้ามมิให้ทำหรือฉายหรือล่าแดงหรือประกาศอันมี ลักษณะ

1. การลบลู่ปูชนียวัตถุหรือการกระทำใดๆ ให้เกิดความรู้สึกอันไม่ดีต่อศาสนาของ ชาติใดชาติหนึ่ง
2. วิธีการของผู้ร้ายที่ทำการประทุษกรรม โดยใช้อุบายอันแปลกประหลาดผิดจาก ธรรมดาหรืออาจเป็นเหตุส่งเสริมและให้เกิดการประทุษกรรมยิ่งขึ้น
3. ประวัติของผู้ร้ายที่เลื่องชื่อ
4. การฆาตกรรมอันน่าสยดสยองหรือการประหารชีวิต
5. การกระทำอันทารุณต่อบุคคลหรือสัตว์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่มีศีลธรรมอันดี
6. เรื่องอันเกี่ยวกับการลามกอนาจาร ยั่วชวนในทางกามารมณ์
7. การแสดงที่น่าจะก่อให้เกิดความบาดหมางระหว่างชาติหรือระหว่างชั้นของบุคคล
8. การแสดงซึ่งอาจก่อให้เกิดการดูหมิ่นต่อรัฐ หรือชาติหรือพนักงานของรัฐบาล

9. การแสดงที่เกี่ยวกับการเมือง ซึ่งสามารถกระทบกระเทือนถึงการปกครองของประเทศ หรือยุ้งให้เกิดความไม่สงบขึ้นในบ้านเมือง
10. เรื่องที่เห็นว่า จะเป็นตัวอย่างพาะนิสัยไม่ดีให้แก่บุคคลนำไปประพฤติในทางชั่ว
11. ล้อหรือลบหลู่เดชาภาพหรือการกระทำการใดๆ ซึ่งสามารถหรือเป็นเหตุให้เกิด ความรู้สึก หรือเป็นการล้อ หรือลบหลู่

ข. นโยบายของกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง

ระเบียบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์และโฆษณาเกี่ยวกับภาพยนตร์ตามคำสั่งของกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง โดยจะยกมาเฉพาะการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ที่นำเสนอเนื้อหาทางเพศ สรุปได้ดังนี้คือ

(1) ประเภทยั่วยุคมารมณ

(ก) ให้พิจารณาความเป็นไปตามสภาพสังคมปัจจุบัน ในเรื่องการยั่วยุคมารมณและลามกอนาจารให้เข้มงวดกวดขันตามกฎหมายอาญาและศีลธรรมอันดีตลอดจนวัฒนธรรมของชาติ

(ข) พิจารณาถึงความรู้สึกของผู้ดูภาพยนตร์ อาจก่อให้เกิดความรู้สึกทางเพศอย่างชัดเจน เช่น แสดงการจับ ล้วง ลูบคลำ แม้ไม่ใช่ฉากในห้องนอนก็ควรห้าม หากเป็นการแสดงการกอดจูบด้วยความรักตามธรรมดาก็ไม่ควรห้ามภาพเปลือยแสดงสัดส่วนของผู้หญิง ในลักษณะที่ดูแล้วไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางเพศ เช่น ภาพยนตร์สารคดี ชาวบาห์ลี แอฟริกา หรือลักษณะที่สมเหตุสมผลตามท้องเรื่อง เช่น ชาวเขาเปลือยกายอาบน้ำ จิตรกรวาดรูปนางแบบเปลือย ฯลฯ ควรอนุญาตได้ แต่หากเป็นภาพไม่เปลือย เช่น นุ่งผ้าเปียกน้ำรัดรูปหรือเจตนาให้ดูสัดส่วนของผู้หญิงโดยไม่มีลักษณะในทางศิลปะและก่อให้เกิดความรู้สึกทางเพศก็ควรห้าม

(ค) ให้พิจารณาเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางเพศ ซึ่งมีใช่เป็นเรื่องขู้สาวธรรมดาของสังคม เช่น แสดงถึงความสำส่อน ความมีเสรีในการสมสู่ทางเพศ หรือ ความวิปริตทางกามารมณในเนื้อหาทั้งเรื่อง แม้เป็นเรื่องที่อาจเป็นจริงอันเป็นการสะท้อนภาพสังคมก็ตาม แต่อาจเป็นการชักจูงใจผู้ดูให้นิยมชมชอบนำไปประพฤติทำให้เสื่อมเสียต่อจารีตประเพณีวัฒนธรรม และศีลธรรมอันดีควรพิจารณาห้ามฉายทั้งเรื่อง

สื่อนวนิยายและภาพยนตร์ได้แสดงภาพสะท้อนโครงสร้างความรู้สึกอันเป็นการถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อม (Direct and Indirect Experience) สะท้อนผ่านโลกทัศน์ซึ่งเป็นความคิดเห็นของผู้ประพันธ์นวนิยาย และผู้ประพันธ์บทภาพยนตร์ที่นำมาสอดแทรกไว้ในตัวบท (Text) นั้นๆ ถ่ายทอดให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมในอารมณ์ ความรู้สึก อุดม

การณ์ หรือรูปการณ์จิตสำนึก (Ideology) ที่ผ่านกระบวนการของการสกัด หรือการกลั่นกรอง ประสพการณ์อันหลากหลายแล้วนำมาแปรรูป และนำเสนอออกมาตามธรรมชาติของสื่อนวนิยาย และสื่อภาพยนตร์

ผู้สร้างสรรค์งานภาพยนตร์ได้มีการนำวรรณกรรมมาสู่การผลิตเป็นภาพยนตร์หลายต่อหลายเรื่อง เนื่องจากสื่อทั้งสองมีลักษณะของการเล่าเรื่องคล้ายคลึงกัน เช่น เรื่องสตางค์ เรื่องข้างหลังภาพ เรื่องแผลเก่า เป็นต้น รังสิมา กุลพัฒน์ (2539) ได้ทำการศึกษาถึงการนำนวนิยายมาสู่การผลิตเป็นภาพยนตร์เรื่อง แผลเก่า ซึ่งการนำนวนิยายเรื่องแผลเก่ามาสร้างเป็นภาพยนตร์นั้นถือเป็นเรื่องที่คนสังคมไทยให้การยอมรับ เนื่องจากเนื้อหาของเรื่องได้มีการนำเสนอถึงชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมอันดีงามของไทย แต่เมื่อมีการนำวรรณกรรมเรื่อง จัน ดารา มาสู่การผลิตเป็นภาพยนตร์ ด้วยเนื้อหาที่ล่อแหลมไปในเรื่องของกามารมณ์ เช่น คุณหลวงเป็นคนที่มีความต้องการทางเพศสูง คุณบุญเลื่องมีเพศสัมพันธ์กับทั้งผู้ชายและผู้หญิง จันมีความต้องการทางเพศกับคุณบุญเลื่องทั้งที่ทั้งสองอยู่ในวัยที่ต่างกัน เป็นต้น ซึ่งในเรื่องดังกล่าวในสังคมไทยถือว่าการพูดเรื่องเพศในที่สาธารณะ จำกัดเนื้อหาพูดได้กันได้น้อยมาก หรือพูดกันได้เฉพาะในวงจำกัด เพราะเรื่องเพศในรายละเอียดต่างๆ ถือเป็นเรื่อง "ลับ" พูดกันได้เฉพาะในที่ "ลับหูลับตา" คนอื่น จึงทำให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากในกระแสสังคมไทย ทั้งวรรณกรรม และภาพยนตร์เรื่อง จัน ดารา

บทประพันธ์ชิ้นสำคัญของวงการวรรณกรรมไทยที่ชื่อ "เรื่องของจัน ดารา" ผลงานของ อุษณา เพลิงธรรม ซึ่งเป็นนวนิยายเรื่องแรกและเรื่องเดียวในชีวิตการเป็นนักเขียนของเขาเมื่ออายุได้ 44 ปี จัน ดารา ถือกำเนิดขึ้นมาบนหน้ากระดาษที่ละตอนๆ ในนิตยสารสยามสัปดาห์วิจารณ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2507 จวบจนวันนี้ ปี พ.ศ. 2544 นอกจากนวนิยายเรื่องนี้จะถูกตีพิมพ์โดยหลากหลายสำนักพิมพ์แล้ว ปี พ.ศ. 2544 ได้ถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ แต่ไม่ใช่ครั้งแรกที่ตัวละครใน จัน ดารา ได้มีโอกาสลุกขึ้นมาโลดเต้นแสดงให้เห็นบนจอผืนผ้า เพราะเมื่อปี พ.ศ. 2520 นวนิยายเรื่องนี้ถูกนำไปสร้างภาพยนตร์ครั้งแรก หลังจากที่ภาพยนตร์สร้างเสร็จและมีการนำออกฉาย ทำให้ผู้อ่านนวนิยายต่างงุนงงกับเนื้อหาของภาพยนตร์ เนื่องจากบทและตัวละครมีการเปลี่ยนแปลงจากบทประพันธ์เดิมไปอย่างมาก เมื่อเจ้าของบทประพันธ์ทราบ อุษณาจึงประกาศก้องไว้ว่า "ใครรักกูอย่าดูเลยหนังเรื่องนี้" เหตุผลหนึ่งที่ทำให้ภาพยนตร์เรื่อง จัน ดารา ถูกปรับเปลี่ยนเนื้อหาเพื่อให้สามารถฉายให้ผู้ชมดูได้นั้น ก็เนื่องจากเมื่อครั้งนวนิยายตีพิมพ์ในนิตยสารได้ถูกกล่าวหาว่า "เป็นเรื่องไปในระดับจุจาดอนาจารย์" จากผู้อ่านจำนวนมาก อุษณาเองก็เคยรำพึงถึงการเขียนนวนิยายแนวนี้ของตนว่า "เหมือนออกไปเดินใต้เส้นบางกริบอยู่ระหว่างซีกของศิลป์กับซีกของอนาจารย์" (สำนักพิมพ์ระหว่างบรรทัด, 2544)

“ผมไม่ได้ตั้งใจจะแต่งเรื่อง จัน ดารา ให้ยืดยาวและมีรสฝืนๆ แบบนี้หรอกครับ แต่ว่าที่เขียนไปๆ มันหยุดไม่ได้ครับ รายละเอียดต่างๆ ที่ผมคิดไว้คิดเดี๋ยวมันเกิดขยายขึ้นมาก็เลยหยุดไม่ได้ เขียนเรื่อยไป จบไม่ได้ เพราะมันยังไม่หมดไส้สิ่งที่อยู่ในใจอยู่ลึบๆ ไม่ได้ตั้งใจ ผมเองก็ผลอเรอ มันก็เลยออกมา ไส้ส่วนที่อยู่ในใจลึกๆ นะ พอเราพูดมากๆ เขียนมากๆ มันก็ออกมาเองละครับ แต่เคราะห์ดีที่มันออกมาสวย นี่แหละครับความจริง....”

นั่นคือคำอธิบายที่มาจากปากของ ประมุข อุณหภูมู เจ้าของนามปากกา อุษณา เพลิงธรรม ผู้ได้รับฉายาว่า “ดี.เอช.ลอเรนซ์เมืองไทย” จาก นพพร สุวรรณพานิช เมื่อครั้งที่ทั้งสองเข้าร่วมเสวนาในที่สาธารณะ โดยมี สุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นผู้ดำเนินการเสวนา ซึ่งการเสวนาที่จัดขึ้น ณ ร้านบู๊ค & เบียร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2530 ในครั้งนั้นถือเป็นการสนทนาในที่สาธารณะผ่านไมโครโฟนเป็นครั้งแรกและครั้งเดียวของนักเขียนผู้ได้รับการยกย่องว่า “เป็นเจ้าตำรับนวนิยายเชิงสังวาส”

ย้อนเวลากลับไปเมื่อครั้ง เรื่องของจัน ดารา ที่พิมพ์ลงเป็นตอนๆ ในนิตยสารสยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์นั้น นวนิยายเรื่องนี้ได้รับการกล่าวขาน วิพากษ์ วิจารณ์กันอย่างเกรียวกราวตามคำของประมุข อุณหภูมู ผู้เป็นเจ้าของนามปากกา อุษณา เพลิงธรรม ว่า

“ระยะเริ่มแรก ผมโดนท่านผู้อ่านจากหลายระดับฐานะและระดับการศึกษาหลั่งมูมจากทุกสารทิศ ด้วยข้อกล่าวหาว่า อุษณา เพลิงธรรม เป็นคนหยาบซ่า เสื่อมทราวมศีลธรรมอย่างแรงอยู่หลายประการ จึงบังอาจแต่งเรื่องอุจาดลามกถึงปานนี้ออกมาได้ก็น่าไม่อาย”

เมื่อเสียงบริภาษเกรี้ยวกราดที่มีต่อเรื่อง จัน ดารา ดังมากขึ้น ทางกราก็เริ่มให้ความสนใจอยากจะทำมาอ่านอย่างพิถี พิจารณาบ้าง บังเอิญว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้ก่อตั้งนิตยสารที่ตีพิมพ์นวนิยายเรื่องนี้ออขวานี้ได้ตอบคำถามสั้นๆ แก่ผู้อ่านที่เขียนมาถามว่าท่านคิดอย่างไร เมื่อท่านตอบเพียงว่า “ขอบคุณ” ก็ด้วย “กตาดูจทรงฤทธิ” สั้นๆ สองพยางค์จากปากของเจ้าสำนักนี้เองที่ช่วยให้ อุษณา เพลิงธรรม สงบสุขอยู่กับงานประพันธ์เรื่องนี้ได้จนจบเรื่อง

นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายวิจิตรกามา รัญจวน อินทรกำแหง นักวิจารณ์ผู้เข้าใจความเป็นจริงแห่งชีวิตซึ่งเคยวิจารณ์นวนิยาย เรื่องของจัน ดารา ไว้ว่า “ ถ้าเราจะอ่าน จัน ดารา อย่างนวนิยายก็สนุกสนานตื่นเต้นดี เพราะอุษณา เพลิงธรรม มีฝีมือในการเขียนน่าชมทีเดียว นอกจากเดินเรื่องราวทันใจและได้แบบเนียนพอดู ไม่โจ่งแจ้งโลดโผนจนน่าเกลียดเกินไป...”

หรือนักเขียนรุ่นหลังจากอุษณา เช่น 'รงค์ วงษ์สวรรค์' ซึ่งให้ความคารวะและชื่นชมสำนวนของเขาว่า "เขามีวิธีการเขียนหนังสือที่ถือโลกีย์เป็นแก่นของปุถุชน ทุกบรรทัดของเขาเข้าถึงทุกขณะแห่งอารมณ์ เข้าถึงจุดเล็กๆ ของความใคร่ อย่างที่คนอื่นอาจจะไม่เคยเฉียดกรายเข้าไป เขาช่างเข้าออกเข้าใจไปเสียเกือบทุกอย่าง และกรองออกมาเป็นตัวหนังสือได้นุ่มนวล ละมุนละไม"

จากผลความนิยมทั้งจากผู้อ่านอันเกิดจากการยอมรับทั้งผู้ประพันธ์และตัวนวนิยายเรื่องจัน ดารา ได้ส่งผลให้ผู้กำกับชื่อดัง นนทรีย์ นิมิบุตร นำมาสร้างเป็นภาพยนตร์อีกครั้ง นนทรีย์กล่าวว่า "ก้าวย่างการทำงานหนังลำดับที่สาม ผมคิดว่าควรเป็นเรื่องที่เราต้องการความท้าทายขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง ความท้าทายที่ว่าการนำนวนิยายมาทำเป็นหนัง สำหรับผมถือว่าเป็นความท้าทายอย่างมาก แล้วนวนิยายเรื่องนี้ก็ตรงกับเรื่องที่ผมอยากพูดถึง เรื่องของมนุษย์ในแง่จิตวิเคราะห์ปรัชญาชีวิต ผมพูดอย่างลุ่มลึกขึ้นทั้งในแง่ตัวบทของหนัง อารมณ์ ความรู้สึกของตัวละครทั้งหลายเหล่านี้ คือสิ่งที่ทำให้รู้สึกว่าการที่สามนี้เป็นขั้นที่ยากขึ้นมาในอีกระดับหนึ่ง"

เมื่อเรื่องราวของตัวละครในวรรณกรรมเรื่องของ จัน ดารา มาสู่ตัวละครที่มีชีวิตในภาพยนตร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงมีการจัดเสวนาเรื่อง "จัน ดารา กับเพศศาสตร์ศึกษาในสังคมไทย" ขึ้นที่ห้องประชุม สกว. เพื่อร่วมกันมองปัญหาเพศในสังคมไทยในเชิงวิเคราะห์จากมุมมองของผู้เกี่ยวข้องในสาขาต่าง ๆ

ศ.น.พ.นิกร ดุสิตสิน หัวหน้าโครงการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า

"ภาพยนตร์เรื่องจัน ดารา เป็นกระจกสะท้อนสังคม ตามความเป็นจริงแล้ว ภาพยนตร์พยายามสื่อให้เห็นว่าเรื่องการเมืองมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องปกติ แต่สังคมไทยพยายามปกปิด แต่ปิดไม่มิดทำให้เด็กซึ่งไม่รู้ว่าการมีเพศสัมพันธ์คืออะไรลอกเลียนแบบสิ่งที่ผิด" ภาพยนตร์สะท้อนให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมในบ้านมีส่วนสำคัญมากที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเลียนแบบ อย่างบ้านของจันเป็นบ้านที่มั่วเรื่องเซ็กซ์มาก ส่งผลให้จันกลายเป็นเด็กที่มีความก้าวร้าวและรุนแรงทางเพศ นี่เป็นเรื่องในหนัง แต่เรื่องจริงยิ่งกว่านี้อีก ผมเคยเจอเด็กอายุ 12 ปี มาจากครอบครัวระดับปานกลาง พ่อกับแม่ก็ไม่ได้ระมัดระวังในเรื่องการเมืองมีเพศสัมพันธ์ ลูกชายก็แอบดูหนังอยู่ทุกวัน จนวันหนึ่งเขาแสดงออกด้วยการข่มขืนเด็กอายุ 14 ปี นี่เป็นเรื่องจริง" (หนังสือพิมพ์มติชน 30 ตุลาคม 2544)

น.พ.ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน จากคลินิกเด็ก รพ.สมเด็จเจ้าพระยา กล่าวว่า "ในสังคมไทยผู้หญิงอย่างบุญเลี้ยงในหนัง จัน ดารา มีให้เห็นอยู่จริง สังคมมองว่าเธอเป็นอิทธิที่เรี่ย คือต้องการ

เป็นที่สนใจของคนอื่น พยายามแสดงออกเพื่อเรียกร้องความสนใจ บางคนอาจจะแต่งตัวโป๊เพื่อดึงดูด บางคนอาจจะทำตัวเด่นอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในกลุ่มคนทำงานวงการบันเทิงแต่ไม่ใช่ทั้งหมด ซึ่งสิ่งที่แสดงออกไม่ใช่ว่าเขาต้องการมีเพศสัมพันธ์ คนพวกนี้มีความต้องการทางเพศน้อยมาก แต่เขาต้องการความรัก ความอบอุ่น อยากให้คนสนใจแต่ผู้ชายมักเข้าใจว่าเขาต้องการทางเพศ ผู้หญิงที่มีอาการเช่นนี้จึงยอมแม้กระทั่งเอาตัวเข้าแลก” (หนังสือพิมพ์มติชน 30 ตุลาคม 2544)

นายเจตต์ เซาว์นวิไล จากมูลนิธิเพื่อนหญิง กล่าวว่า “สังคมเราเป็นระบบชายเป็นใหญ่ ตัวละครอย่างคุณหลวงปัจจุบันมีอยู่มาก หนังสือนี้สะท้อนสังคมได้ดี แสดงให้เห็นด้วยว่าการเรียนรู้เรื่องเพศของผู้ชายทำได้ง่าย แต่เป็นการเรียนรู้แบบผิด ๆ ดังนั้นจึงควรให้มีการศึกษาเรื่องเพศแบบใหม่ อย่ามองหญิงเป็นวัตถุทางเพศ สื่อเองก็ต้องปรับการนำเสนอใหม่ อย่าประณามหญิงที่ทำแท้งหรือฆ่าลูก ให้ดูด้วยว่าที่ทำเช่นนั้น เพราะอะไร เป็นเพราะผู้ชายไม่รับผิดชอบใช้หรือไม่ แต่สื่อไม่เคยพูดถึงเลย” (หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544) “สิ่งที่สะท้อนในภาพยนตร์เรื่องจัน ดารา คือ ภาพของผู้ชายอย่างคุณหลวงที่คิดว่าตัวเองเป็นใหญ่ซึ่งมีมากมายในสังคมไทย นิยมมีบ้านเล็ก บ้านน้อย สิ่งเหล่านี้เองเป็นค่านิยมที่ทำร้ายผู้หญิงโดยสิ้นเชิง คนที่ไปดูภาพยนตร์เรื่องนี้น่าจะรังเกียจผู้ชายที่เป็นแบบคุณหลวง ในทางเดียวกัน ก็น่าจะป้องกันไม่ให้ลูกหลานผู้ชายดำเนินรอยตาม เพราะอยากให้ทุกคนรับรู้ไว้ว่าผู้ชายประเภทนี้เป็นคนสร้างปัญหาให้สังคม” (หนังสือพิมพ์มติชน 30 ตุลาคม 2544)

นายประสาธ สอ้านวงศ์ รองอธิบดีกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า “ภาพยนตร์เรื่องนี้สะท้อนสภาพชีวิตจริงของสังคมไทยออกมาชัดเจน เพราะสังคมไทยเป็นแบบนี้จริง โดยเฉพาะคนในสังคมระดับล่าง บ้านช่องแออัดพ่อแม่ลูกนอนมุ้งเดียวกัน ย่อมมีบ้างที่ลูกจะเห็นพ่อแม่มีเพศสัมพันธ์กัน หรือบางที่อาจแอบเจาะรูดูข้างบ้านก็เป็นได้ ปัญหาอยู่ตรงที่จะทำอย่างไรที่จะนำความรู้และการสอนเพศศึกษาเข้าไปสู่คนกลุ่มนี้ได้” (หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดร.กิตติ กันภัย อาจารย์ด้านสื่อสารมวลชนจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า

“จัน ดารา เป็นสื่อที่สร้างสรรค์กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในสังคม และความจริงแล้วเป็นการสะท้อนเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น หากสะท้อน 100% แน่แน่นอนว่าคนไทยจะรับไม่ได้ เพราะคนไทยไม่ชอบรับความจริง ต้องมีการปรับความคิดกันใหม่โดยสอนให้ประชาชนรู้จักวิเคราะห์สื่อและ

เรียนรู้จากสื่อ เพื่อแยกแยะและรับรู้เจตนาของสื่อในการนำเสนอข่าวหรือเรื่องราวต่างๆได้”
(หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544)

จากเสียงวิพากษ์ วิจารณ์และมุมมองของนักวิชาการหลายท่านที่มีต่อภาพยนตร์เรื่อง
จัน ดารา ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาถึงการถ่ายโยงรูปแบบและเนื้อหานวนิยายเชิง
สังวาสจนมาสู่การผลิตเป็นภาพยนตร์

การนำนวนิยายเรื่อง จัน ดารา มาสร้างเป็นภาพยนตร์นั้น สิ่งที่เป็นประเด็นปัญหาสำคัญ
ของเรื่องดังกล่าวคือการถ่ายถอดเนื้อหาทางเพศ เนื่องจากเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ควรปกปิดในสังคม
ไทย ในการถ่ายถอดเนื้อหาทางเพศในสื่อนวนิยายนั้นผู้ประพันธ์สามารถใช้วรรณศิลป์เพื่อบอกเล่า
เรื่องราว โดยเลือกใช้ถ้อยคำที่มีความสละสลวย เพื่อหลีกเลี่ยงเนื้อหาที่อาจล่อแหลมไปในทาง
กามมา แต่ถึงอย่างไรก็ยังคงถูกสังคมไทยมองว่าเป็นที่ไม่ถูกต้องอยู่ดี ส่วนภาพยนตร์เป็นสื่อที่ใช้ทัศน
ศิลป์ ใช้ภาพเป็นตัวหลักในการถ่ายถอดเนื้อหาและมืองค์ประกอบของภาพยนตร์เข้ามาเป็นตัว
เสริม ไม่ว่าจะเป็น แสง สี ฉาก มุมมอง ทั้งยังต้องนำเสนอให้อยู่ในกรอบของพระราชบัญญัติภาพ
ยนตร์ แต่ก็เป็นการยากอยู่มากที่จะนำเสนอโดยไม่ก่อให้เกิดผลทางลบแก่ผู้ชม จึงเป็นที่น่าสนใจว่า
ในการนำเสนอเรื่องเพศซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมไม่ให้การยอมรับ ในการนำเสนอได้มีการถ่ายโยงเนื้อหา
ทางเพศจากต้นฉบับที่เป็นบทประพันธ์อย่างไร โดยไม่เบี่ยงเบนจุดประสงค์สำคัญของงานประพันธ์

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากวรรณกรรมสู่ภาพยนตร์เรื่อง
“จัน ดารา” จึงให้ความสำคัญกับการนำเสนอเนื้อหาทางเพศที่สื่อมวลชนได้นำเผยแพร่ออกสู่สา
ธารณชน โดยจะศึกษาถึงการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายสู่การผลิตเป็นสื่อภาพยนตร์

ปัญหาคำถามวิจัย

1. ในสื่อภาพยนตร์เรื่อง “จัน ดารา” มีการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายอย่างไร
2. ปัจจัยใดที่มีผลต่อการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศ จากการนำสื่อนวนิยายเรื่อง “จัน ดารา”
มาสู่การผลิตสื่อภาพยนตร์

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงลักษณะของการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายสู่สื่อภาพยนตร์เรื่อง จัน ดารา
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศในสื่อนวนิยายและสื่อภาพยนตร์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาถึงการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศโดยมีขอบเขตในการศึกษาดังนี้

1. สื่อนวนิยายเรื่อง “เรื่องของ จัน ดารา” ที่ประพันธ์โดยประมุข อุดมทรูป (นามปากกา อุษณา เพลิงธรรม)
2. สื่อภาพยนตร์เรื่อง จัน ดารา เฉพาะภาพยนตร์ที่กำกับการแสดงโดย นนทรีย์ นิมิบุตร

ข้อสันนิษฐาน

1. การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายสู่การผลิตเป็นภาพยนตร์เรื่อง จัน ดารา มีการคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้าน ความแตกต่างของสื่อ ความเหมาะสมของนวนิยายในการนำมาดัดแปลง การย่อนวนิยาย การแสดงที่ต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ของมุมมอง ความเท่าเทียมกันระหว่างนวนิยายกับภาพยนตร์ ตัวละครเอก เหตุการณ์เร้าใจ ฉาก บทสนทนา ความรัก เรื่องทางเพศและความรุนแรง สาระแห่งรสนิยม และแนวคิดสากล
2. การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายสู่การผลิตเป็นภาพยนตร์เรื่อง จัน ดารา มีการคงเดิม การเพิ่มเติมและการลดลง จากบทประพันธ์เดิม เนื่องจากรูปแบบในการนำเสนอเนื้อหาของสื่อนวนิยายและสื่อภาพยนตร์มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ สื่อนวนิยายถ่ายทอดเนื้อหาโดยภาษาเป็นสำคัญ ส่วนสื่อภาพยนตร์ใช้ภาพเป็นหลักในการถ่ายทอดเนื้อหา และมีองค์ประกอบของภาพยนตร์เข้ามาเป็นตัวเสริม เช่น แสง สี มุมกล้อง เป็นต้น นอกจากนี้สื่อภาพยนตร์ยังมีข้อจำกัดในด้านเวลาอีกด้วย คือจะต้องนำเสนอในเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากนวนิยายมาสู่การผลิตเป็นภาพยนตร์คือ บรรทัดฐาน (Norm) ของสังคมไทยกำหนดให้เรื่องเพศเป็นเรื่องที่ควรปกปิด ไม่ควรนำเสนอออกสู่สาธารณชน และพระราชบัญญัติภาพยนตร์ไทย พ.ศ. 2473 ซึ่งกำหนดขอบเขตของการนำเสนอเรื่องเพศว่าอะไรสามารถนำเสนอได้หรือไม่ได้ รวมไปถึงปัจจัยทางด้านคุณสมบัติของสื่อภาพยนตร์อีกด้วย

นิยามศัพท์

การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศ หมายถึง การนำเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายที่มีการถ่ายทอดเนื้อหาด้วยตัวอักษรโดยใช้การบรรยายด้วยตัวอักษร การใช้ภาษาเขียนเปรียบเทียบ และการใช้บทสนทนา สู่การผลิตเป็นภาพยนตร์โดยมีการนำเสนอเนื้อหาด้วยภาพและเสียงเป็นหลัก โดยมีการนำเอาเทคนิคทางภาพยนตร์และการใช้สัญลักษณ์เข้ามาใช้ในการถ่ายทอดเนื้อหา

เนื้อหาทางเพศ หมายถึง เนื้อหาทางเพศที่เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. ความบกพร่องทางเพศ
2. กามวิปริต ประกอบไปด้วย
  - 2.1 รักร่วมเพศ
    - 2.1.1 เพศเดียวกัน
    - 2.1.2 ทั้งสองเพศ
  - 2.2 พวกที่มีความต้องการทางเพศกับคนต่างวัย
  - 2.3 การมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลร่วมสายโลหิต
  - 2.4 พวกที่มีความผิดปกติในวิธีการปฏิบัติทางเพศ
    - 2.4.1 พวกที่ผิดปกติด้านของความต้องการทางเพศ
    - 2.4.2 พวกที่ชอบข่มขืนกระทำชำเรา
3. การทำแท้ง

เนื้อหาทางเพศทั้งหมดนี้ เมื่อนำมาถ่ายทอดด้วยภาพจะมีข้อจำกัดในการนำเสนอด้วย เนื่องจากในการนำเสนอจะต้องคำนึงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมที่มีต่อเรื่องเพศ รวมถึงการปฏิบัติตามระเบียบของพระราชบัญญัติภาพยนตร์ไทย พ.ศ. 2473

ปัจจัยที่นำมาใช้ในการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศ หมายถึง ขอบเขตของการนำนวนิยายมาสู่การผลิตเป็นภาพยนตร์ โดยมีการกำหนดว่าเนื้อหาทางเพศใดสามารถนำเสนอได้หรือไม่ได้ เช่น บรรทัดฐานของสังคมไทย พระราชบัญญัติภาพยนตร์ไทย พ.ศ. 2473 เป็นต้น และความแตกต่างของสื่อนวนิยายกับสื่อภาพยนตร์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถก่อเกิดประโยชน์และเพิ่มพูนความรู้ต่อวงวิชาการในเรื่องการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายสู่ภาพยนตร์
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สร้างสรรค์ผลงานทางด้านนวนิยายและภาพยนตร์ในอันที่จะปรับปรุงส่วนที่เกี่ยวกับการเสนอเนื้อหาทางเพศให้ดีและถูกต้องมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อเป็นแนวทางต่อผู้ที่มีความสนใจหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องเกี่ยวกับวิธีการถ่ายทอดและกลยุทธ์ในการดัดแปลงบทประพันธ์จากนวนิยายมาสู่ภาพยนตร์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย